

CAPUT SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS

Describitur lex et ritus hostiæ pro delicto, et vers. 11, hostiæ pacificorum, scilicet a quibus, et quando utraque comedi debeant. Deinde, vers. 23, vetat Deus esum adipis victimarum omniisque sanguinis. Denique, vers. 30, ex hostiæ pacificæ pectusculum, et armum dextrum consignat sacerdoti sacrificanti.

1. Hæc quoque lex hostiæ pro delicto, Sancta sanctorum est: 2. idcirco ubi immolabitur holocaustum, mactabitur et victima pro delicto; sanguis ejus per gyrum altaris fundetur. 3. Offerent ex ea caudam et adipem qui operit vitalia, 4. duos renunculos, et pinguedinem quæ juxta illa est, reticulumque jecoris cum renunculis; 5. et adolebit ea sacerdos super altare: incensum est Domini pro delicto. 6. Omnis masculus de sacerdotali genere, in loco sancto vescetur his carnibus, quia Sanctum sanctorum est. 7. Sicut pro peccato offertur hostia, ita et pro delicto, utriusque hostiæ lex una erit: ad sacerdotem, qui eam obtulerit, pertinet. 8. Sacerdos qui offert holocausti victimam, habebit pellem ejus. 9. Et omne sacrificium similia quod coquitur in elibano, et quidquid in craticula, vel in sartagine præparatur, ejus erit sacerdotis a quo offertur: 10. sive oleo conspersa, sive arida fuerint, cunctis filiis Aaron mensura aqua per singulos dividetur. 11. Hæc est lex hostiæ pacificorum quæ offertur Domino. 12. Si pro gratiarum actione oblatio fuerit, offerent panes absque fermento conspersos oleo, et lagana azyma uncta oleo, coctamque similam, et collyridas olei admixtione conspersas; 13. panes quoque fermentatos, cum hostiæ gratiarum, quæ immolatur pro pacificis: 14. ex quibus unus pro primitiis offeretur Domino, et erit sacerdotis qui fundet hostiæ sanguinem; 15. cuius carnes eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quidquam usque mane. 16. Si voto, vel sponte quispiam obtulerit hostiam, eandem similiter edatur die; sed et si quid in crastinum remanserit, vesci licitum est: 17. quidquid autem tertius invenerit dies, ignis absument. 18. Si quis de carnibus victimæ pacificorum die tertio comederit, irrita fiet oblatio, nec proderit offerenti: quin potius quæcumque anima tali se edulio contaminaverit, pravariationis rea erit. 19. Caro, quæ aliquid tetigerit immundum, non comedetur, sed comburetur igni: qui fuerit mundus, vescetur ex ea. 20. Anima polluta quæ ederit de carnibus hostiæ pacificorum, quæ oblata est Domino, peribit de populis suis. 21. Et quæ tetigerit immunditiam hominis, vel jumentum, sive omnis rei quæ polluere potest, et comederit de hujuscemodi carnibus, interibit de populis suis. 22. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: 23. Loquere filiis Israel: Adipem ovis, et bovis, et capræ, non comedetis. 24. Adipem cadaveris morticini, et ejus animalis quod a bestia captum est, habebitis in varios usus. 25. Si quis adipem, qui offerri debet in incensum Domini, comederit, peribit de populo suo. 26. Sanguinem quoque omnis animalis non sumetis in cibo, tam de avibus quam de pecoribus. 27. Omnis anima, quæ ederit sanguinem, peribit de populis suis. 28. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: 29. Loquere filiis Israel, dicens: Qui offert victimam pacificorum Domino, offerat simul et sacrificium, id est, libamenta ejus. 30. Tenebit manus adipem hostiæ, et pectusculum; cumque ambo oblata Domino consecraverit, tradet sacerdoti, 31. qui adolebit adipem super altare; pectusculum autem erit Aaron, et filiorum ejus: 32. armus quoque dexter de pacificorum hostiis cedet in primitiis sacerdotis. 33. Qui obtulerit sanguinem et adipem, filiorum Aaron, ipse habebit et armum dextrum in portione sua. 34. Pectusculum enim elevationis, et armum separationis tuli a filiis Israel de hostiis

eorum pacificis, et dedit Aaron sacerdoti, et filiis ejus lege perpetua, ab omni populo Israel. 35. Hæc est unctio Aaron et filiorum ejus in caremoniis Domini die qua obtulit eos Moyses, ut sacerdotio fungerentur, 36. et quæ præcepit eis dari Dominus a filiis Israel religione perpetua in generationibus suis. 37. Ista est lex holocausti, et sacrificii pro peccato atque delicto, et pro consecratione et pacificorum victimis, 38. quam constituit Dominus Moysi in monte Sinai, quando mandavit filiis Israel ut offerrent oblationes suas Domino in deserto Sinai.

1. HEC QUOQUE LEX HOSTIÆ PRO DELICTO. — Gravissio hic est difficultas, quomodo distinguantur sacrificium pro peccato et sacrificium pro delicto. Peccatum hebraice vocatur חַטָּאת *chattat*; Septuaginta, ἁμαρτία; delictum vero hebraice vocatur עֲוֹן *asam*; Septuaginta vertunt παραπτώμα. Hebraei peccatum interpretantur esse illud quod est contra præcepta affirmativa, quæ ipsi in S. Scriptura tot esse asserunt, quot sunt ossa in corpore humano, nempe 248; delictum vero esse illud quod est contra præcepta negativa, quæ ipsi tot numerant quot sunt dies in anno, videlicet 365. Utraque sigillatim enumerat Genezardus in fine *Chronolog. ult. edit. Secundo, a converso S. Augustinus hic, edit. Quest. XX, per peccatum intelligit culpam commissionis, per delictum culpam omissionis. Ita et S. Gregorius, hom. 21 in Ezech. « Hoc, ait, inter peccatum et delictum distat, quod peccatum est mala facere, delictum vero est bona derelinquere, quæ summopere tenenda sunt. » Addit S. Gregorius: « Vel certe peccatum in opere est, delictum in cogitatione. » Ita et plerique recentiores, ut Lyranus, Abulensis, Isidorus Clarus, Petrus Seranus. Alii aliter hæc distinguunt. Verum dico peccatum, cum a delicto distinguitur (nam sæpe hæc duo pro eodem accipiuntur, ut patet cap. IV, v. VI), esse illud quod prudenter et scienter committitur; delictum vero quod ignoranter fit, puta per imprudentiam, oblivionem, vel etiam inscientiam, maximo juris; ut fit cum quis legem ignorat, vel ejus est oblitus.*

Probat Primo.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

Probat *Primo*, quia ita ea distinguunt Procopius hic, et S. Hieronymus in cap. XI *Ezech.* vers. 39, imo et Septuaginta ibidem; nam hi omnes delictum vertunt ἁμαρτία, id est ignorantiam. *Secundo*, quia ita vertit noster Interpres, cap. V, vers. ult., dicens « Quia per errorem deliquit quod idem est ac si dicas πῶς ἄδικον, id est propter curam, vel ἀδικον, id est negligentiam, ut hi nonnulli vertunt: ut fit cum quis per negligentiam ignorat vel obliviscitur id quod lex præscribit, quodque ipse facere debet (1). *Quarto*, quia hæc sententiam etiam assert S. Augustinus, eamque

(1) Hieronymus ἁμαρτία; exponit ἁμαρτία, ὁμοιωμένη ἁμαρτίαν, vocem illam deducens ἁμαρτία et ἁμαρτία, quasi dicitur propter modum et conscientiam, ita ut quidquid indicatum, inordinatum, indecorum admittitur, ἁμαρτία

probat ex *Psal. XVIII, 13, et Psal. LXVIII, 6, Jacobi IV, 17*. Quæ sane loca videntur peccatum tribuere scientiæ, delictum ignorantiam.

Dices: Quomodo ergo Moses, cap. VI, vers. Obiecit, hostiam pro culpa pontificis vel totius populi vocavit hostiam pro peccato, cum tamen cap. IV, vers. 2, 3 et 13, dixerit hanc culpam esse ignorantiam.

Respondeo: Id fecit, ut ostenderet peccati pontificis et totius populi gravitatem, ignorantiamque illorum qui legem scire debent et facile possunt, quique alios eam docere tenentur, non habendam esse ignorantiam, sed scientiam. Adde tamen hanc quam alibi sæpe peccatum cum delicto confundi, ac pro eodem sumi.

Aliter respondet Ribera, libro IV *De Templo*, cap. VI, scilicet in peccato pontificis et populi de quo cap. IV, intervenire ignorantiam facit duntaxat, ut eum quis nescit, alienum esse quod capit, aut sciam esse quod edit, aut pollutum esse quod tangit; in delicto vero intervenire ignorantiam juris, aut potius delictum vocari juris et legis oblivionem: verbi gratia, cum quis facit aliquid quod nescit legem esse prohibentem, aut certe legis non recordatur. Hæc responsio subtilis et probabilis est, sed probatu difficilis (2).

3. OFFERENT EX EA (hostiæ pro delicto) CAUDAM. — Hæc cauda topologica monetur peccator, « qui lubricos affectuum motus corrigere cupit, ut huic proposito suo perseverantiam finem jungat, » ait Radulphus.

(2) Sunt et multe aliæ opiniones circa hæc difficultatibus questionem quarum novem recenset Rosenmüllerus ad h. l. Juxta Alios, sacrificia pro peccato in culpis ex interna potius cuiusque fragilitate aut defectu exortis, sacrificia vero pro delicto in culpis ob exteriores causas, sive ex persona, sive res fuerint, admittis, locum habuerunt. Nostram quod attinet sententiam, censuimus cum Philone, de *Victimis*, tom. II, edit. Mangey, sacrificia pro delicto oblata fuisse pro legali quadam solito majori iniquatione, v. g. leprosi, Nazarei; pro rituam sacerdotum graviore violatione; pro læss Del majestatis, v. g. cum sacrificium omisa oblatione; aut casti reportam, quis, ne proximo rem concederem, frandi perjurium aut vi extortam restitutione cogentem, frandi perjurium addidisset, etc. Adde, quod ait Josephus, *Archæol.* lib. III, cap. IX, § 2, sacrificium pro delicto ab illo oblatum fuisse, qui peccasset, et sui delicti peccati conscius esset, sed non ab alio redargui posset aut criminis convinci, sole conscientie instigante cogente hominem, ut reatum suum, quem clam hactenus habuerit, confiteretur, ejusque expiationem expeteret.

6. OMNIS MASCULUS DE SACERDOTALI GENERE IN LOCO SANCTO VESCETUR (vesci poterit) MIS CARNIBUS. — Proprie hostia pro delicto erat sacerdotis offerentis, uti et hostia pro peccato. Eadem enim utriusque est ratio et lex, ut dicitur vers 7. Poterat tamen offerens, partem hostie comedendam dare aliis sacerdotibus, eorumque filiis masculis, non autem feminis.

Tropologicè, in agenda penitentia nihil decet esse femineum, sed forti opus est sensu et virili intentione, inquit Isychius. Viriles et heroicas veterum penitentias lege apud Climachum, gradu 8, qui est de Penitentia.

8. SACERDOS QUI OFFERT HOLOCAUSTI VICTIMAM, HABENT PELLEM EJUS, — quia ex holocausto, quod totum Deo comburitur, nil aliud est reliquum, quod sacrificanti reponatur, nisi pellis.

Tropologicè, pellis est symbolum patientiæ, ut patet Job. II, 4, et Job. XI, 20, quo sacerdotis propria est virtus et vestis. Ita Isychius. « Si mens, ait S. Gregorius, lib. V Moral., forti intentione in Deum dirigitur, quidquid in hac vita sibi amarum sit, dulce æstimat: omne quod affligit, requiem putat. » Unde patiens est perfectus, qualis debet esse sacerdos: « Ille enim, ait S. Gregorius, lib. V, cap. XIV, vere perfectus est, qui erga imperfectionem proximi impatiens non est. Nam qui alienam imperfectionem ferre non valens, patientiam deserit, ipse sibi testis est, quod perfecte necdum profecerit. Hinc in Evangelio Veritas dicit: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Patiens ergo animam possidet, quia cunctis mentis motibus ex virtute dominatur. Et quo se laudabiliter vincit et frangit, infractum se fortiter exserit, quia cum in suis se voluptatibus superat, sese ad contraria invictum parat. »

10. SIVE OLEO CONSPERSA, SIVE ARIDA FUERINT, CUNCTIS FILIIS AARON MENSURA ÆQUA PER SINGULOS DIVIDENDUR, — id est, æqualiter per singulos dividetur, ut habent Hebræa, Chaldaea, Septuaginta. Ita videlicet, ut cuique suus dies, suæ vices obtingant, quibus ministrans et fungens sacerdotio omnia que offeruntur, sibi vindicet, perinde ut faciunt alii sacerdotes suis vicibus. Ita optime hæc coherent cum versu precedenti, quo jussit Deus mincha cedere sacerdoti offerenti. Ita Radulphus, Lyranus, Abulensis.

Alii, ut Isychius, hunc versum accipiunt de simila non cocta, quasi illa fuerit omnibus sacerdotibus æqualiter dividenda; versum vero precedentem accipiunt de simila cocta, sive libis et panibus, qui omnes cedebant offerenti. Verum hanc distinctionem difficile patitur nostra versio, et ipsa rei natura: nam juxta eam oblativum est convenientius, scilicet panes, rescant, statim in singulos æqualiter distribu: simillam vero crudam a singulis offerentibus ad pensandum assevari.

12. COCTAMQUE SIMILAM ET COLLYRIDAS. — Et hic sumitur pro id est: nam simila conspersa et sub-

acta cum est cocta, hoc est; ut habent Hebræa, *friza in sartagine*, est collyrida, sive libum tritum. Ita Chaldaea et Septuaginta. Noster Interpres collyridam, alibi *crustulam* vocat.

13. PANES QUOQUE FERMENTATIS, — non ut ex vers. 14. aliquid inferatur altari: hoc enim velatum est cap. II, vers. 41; sed ut ii sacerdotibus offerantur tanquam donaria quibus ipsi vescantur.

CUM HOSTIA GRATIARUM QUÆ IMMOLATUR PRO PACIFICIS. — Hebræice: *Cum hostia gratiarum actionis pacificorum ejus*, id est, cum hostia que immolatur in gratiarum actionem pro pace, id est salute et beneficiis a Deo obtentis. Hostia enim pacifica erat duplex: una pro pace, id est salute, impetranda, altera pro ea impetrata, que proinde vocatur *תודה* *toda*, id est confessio, laus, gratiarum actio: unde Græci vertunt *hostiam actionis*, id est, sacrificium laudationis, quo Deus Deique majestas et beneficia laudantur et celebrantur: utriusque harum rursus erat spontanea vel votiva.

14. EX QUIBUS (panibus fermentatis) UNUS PRO PRIMITIIS OFFERETUR DOMINO, — ut scilicet cedat non Deo in sacrificium, sed sacerdoti vicem Dei gerenti in cibum. Ceteri panes, pro hunc unum primum, etiam Domino oblato censentur.

16. SI VOTO VEL SPONTE QUISIAM OBTULERIT HOSTIAM, EADEM SIMILITER DEBETUR DIE. — Cujus legis causa prima fuit, ne quid sacri cibi corrumpatur, ne, si rancido aut putride fierent hæc carnes, vilesceret religio victimarum. Secunda, quia sacer cibus non est in penam retrahendus, sed omnibus indigentibus proponendus, inquit Philo et Theodoretus, *Quæst. VII.*

Sed cur victima pro gratiarum actione oblata eodem die comedi debet, ex voto vero vel sponte oblata comedi poterat die secundo?

Respondeo, quia prior gratiarum actionis dignior erat, quam secunda ex voto vel sponte oblata, hoc nomine, quod hæc eliciebatur ex voti necessitate, vel ex spe impetrandi aliquid beneficium; illa vero ex animo grato, liberali, pio, et in laudes Dei effuso prorumpbat.

Allegorica causa fuit, ut per varias figuras et observantias idem significaretur, videlicet eodem die hujus vite consummanda et peragenda esse omnia fidei et honorum operum sacrificia, nihilque in tertium diem resurrectionis et æternitatis servandum esse. Hoc enim significat id quod hic dicitur: « Quidquid tertius dies invenerit, ignis absumet. » Idipsum est quod monet Sapiens, *Eccles. IX, 10*, dicens: « Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare; quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quo tu properas. » Ita Procopius, Beda, Radulphus, Origenes. Aliquando enim omne tempus, omnisque duratio dividitur in duas dies, unum presentis vite, alterum futuræ: aliquando in tres, per allusionem ad passionem et resurrectionem Christi, ut duo sint dies presentis vite, tertius dies sit æternitatis et resurrectionis. Hæc

sum Origenes et Beda per duos dies accipiunt duo Testamenta, novum et vetus, puta tempus legis Mosaicæ et Evangelicæ, per tertium diem accipiunt æternitatem.

18. SI QUIS DE CARNIBUS VICTIME PACIFICORUM DIE TERTIO CONEDERIT, IRRITA FIET OBLATIO, — q. d. Per posteriorem hanc prævaricationem legis hujus, qua reservat carnes sacras in tertium diem, perdat gratiam quam priori sacrificio, et hostia pacifica promeruit apud me. Unde Hebræa habent: *Non placebit mihi offerens.*

19. CARO QUÆ ALIQUID TETIGERIT IMMUNDUM, NON COMEDATUR, SED COMBURETUR IGNI. — Caro, scilicet oblata Deo, que post immolationem aliquo modo polluitur, non comedatur, sed comburetur, idque ob reverentiam sacrificiorum, igne non sacro sed profano, quia jam amplius non est caro victimæ et sacrificii, cum ab eo ob immunditiam rejiciatur. Dico *caro Deo oblata*; nam alia carne non sacra, etiamsi quid immundi tetigisset, licebat vesci, ut patet *Deuter. XII, 43, 22*. Dico *post immolationem*; nam si ante eam cum deferretur ad altare, polluta fuisset caro victimæ, non licebat quidem eam offerre et immolare; poterat tamen ipsa in quosvis profanos usus converteri.

QUI FUERIT IMMUNDUS, VESCETUR EX EA, — non carne immunda jam dicta: hæc enim jussa est comburi, sed hostia pacifica, videlicet si non sit polluta, sed munda et talis qualis oblata est; de hostia enim pacifica egit a vers. 41 hucusque.

20. ANIMA POLLUTA (homo pollutus) QUÆ EDERIT DE CARNIBUS HOSTIÆ PACIFICORUM QUÆ OBLATA EST DOMINO, PERIBIT DE POPULIS SUI, — q. d. Homo pollutus, si ausus fuerit carnes Deo sacras comedere, Deo ultore in mortem incurret, vel in hæc vita presentem, vel in futura æternam, si videlicet sciens id fecerit: sin ignorans comederit, expiabitur sacrificio quod prescriptum est cap. V, vers. 3.

21. ET QUÆ TETIGERIT IMMUNDITIAM HOMINIS, — puta feces et stercorea: hic ergo homo tam pollutus in se, quam si quid pollutum tetigerit, arctur est pacificorum.

23. ADIPEM OVIS, ET BOVIS, ET CAPRÆ NON COMEDETIS, — quia hæc tria sunt que Domino immolantur, unde eorum adipem mihi depono, etiamsi illa domi maculis ad esum, patet ex vers. 25.

24. ADIPEM CADAVERIS MORTICINI, ET EIUS ANIMALIS QUOD A BESTIA CAPTUM EST, HABEBITIS IN VARIOS USUS. — Loquitur hic de adipi animalis immundi ad sacrificium, sed mundi ad esum.

Pro quo nota: Animalia munda ad sacrificia erant tria tantum jam dicta, videlicet ovis, capra et bos; animalia vero munda ad esum, præter hæc tria, erant alia septem, scilicet bubalus, cervus, caprea, tragelaphus, oryx, pygargus et camelopardalis, de quibus capite XI. Jam adipem animalium mundorum ad sacrificium, etiamsi illa non sacrificarentur, vesci omnino erat illicitum, ut dixi versu precedenti. Adipe vero aliorum, que munda tantum erant ad esum, si illa morticina erant, id est sponne mortua, vel capta et occisa a bestia, vesci quocumque erat illicitum, ut patebit capite XI, versu 31; eo tamen ad alios usus uti licebat, uti hic dicitur: alios eorum adipem vesci licitum fuisse videtur, ut dixi cap. III, vers. 17. Ita Abulensis.

25. SI QUIS ADIPEM QUI OFFERRI DEBET, — puta adipem capræ, ovis et bovis, que sola offerri debent; nulla enim alia offerre licet. Patet ex Hebræo et Chaldaeo, qui habent: *Si quis comederit adipem pecoris, ex quo offertur oblatio coram Domino, exterminabitur de populo suo*; nullum enim adipem animalis immolabilis, etiam si actu non immolaretur, comedere poterant Hebræi; sed is totus Deo adoleri debebat, si animal occideretur Hierosolymæ, ubi erat templum, de quo *Deut. XII, 21*.

29. QUI OCCIDERIT VICTIMAM PACIFICORUM DOMINO, OFFERAT SIMUL ET SACRIFICIUM, ID EST LIBAMENTUM EJUS, — puta, offerat mincha sive libamen ex simila, ut ita Deo plenum ex carne et simila, vel pane exhibeat convivium, ut dixi cap. II.

30. TENEBIT MANUS ADIPEM HOSTIÆ ET PECTUSCULUM: CUMQUE AMBO OBLATI DOMINO CONSCRIBITUR (non sacerdos, sed laicus offerens), TRADET SACERDOTE. — Laxius enim erat sacrificium pacificorum præ aliis: unde et magna ejus pars partim sacerdotibus, partim offerentibus cedebat.

Oblationis hostiæ pacificæ hic erat ritus, uti tradit R. Salomon et Hebræi. Primo, sacerdos jugulabat animal, et in partem conscindebat. Secundo, accipiebat pectusculum animalis occisi, et adipem ejus, eaque ponebat super manus laici offerentis. Tertio, manibus hæc suas manus supponebat sacerdos,isque eas elevabat, mox deprimebat; ac rursus transversim ducebat a dextra in sinistram in modum crucis, versus quatuor mundi plagas, ut significaret Deum totius mundi esse dominum. Hic enim est ritus *tempha*, de quo dixi *Exodi XXXI, 26*. Quarto, adipem cum rebus in altari Deo cremabat; mox armum dextrum et pectusculum sibi accipiebat sacerdos offerens. Denique reliquam carnem reddebat laicis eam offerentibus, qui cum comedebat in atrio tabernaculi. Erat enim hæc comestio complementum et consummatio sacrificii pacifici, perinde ac sumptio Eucharistiæ et consummatio sacrificii Eucharistici. Simili modo quelibet alia victima, utpote Deo sanctificata, comedenda erat in atrio templi, ut patet cap. VI, vers. 16, et cap. VII, vers. 6. Idem significat hæc lex et phrasis crebro repetita: « Epulaberis coram Domino, » id est in atrio templi, ut patet *Deuter. XII, 12* et 18, et cap. XIV, vers. 26, et cap. XVI, vers. 11 et 14: epulum enim hoc sacrum maxime fiebat ex hostiis pacificis. Audi clarum hæc de re textum, *Deuter. XXVII, 7*: « Immolabis hostias pacificas, comedesque ibi, et epulaberis coram Domino Deo tuo. »

Pellis symbolum est patientiæ, ut patet Job. II, 4, et Job. XI, 20, quo sacerdotis propria est virtus et vestis. Ita Isychius. « Si mens, ait S. Gregorius, lib. V Moral., forti intentione in Deum dirigitur, quidquid in hac vita sibi amarum sit, dulce æstimat: omne quod affligit, requiem putat. » Unde patiens est perfectus, qualis debet esse sacerdos: « Ille enim, ait S. Gregorius, lib. V, cap. XIV, vere perfectus est, qui erga imperfectionem proximi impatiens non est. Nam qui alienam imperfectionem ferre non valens, patientiam deserit, ipse sibi testis est, quod perfecte necdum profecerit. Hinc in Evangelio Veritas dicit: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Patiens ergo animam possidet, quia cunctis mentis motibus ex virtute dominatur. Et quo se laudabiliter vincit et frangit, infractum se fortiter exserit, quia cum in suis se voluptatibus superat, sese ad contraria invictum parat. »

Ritus huiusmodi accipitur a pacificis.

34. PECTUSCULUM ENIM ELEVATIONIS (quod scilicet per elevationem *tenupha* iam dictam, in altum est deo oblatum), ET ARMUM SEPARATIONIS (Deo scilicet separatum, ut sacerdotibus vice Dei datur) (1) DEDIT AARON SACERDOTI ET FILIIS EIUS. — Cur ex hostia pacifica pectusculum et armus dexter cesserint sacerdoti, symbolica causa fuit, quod pectusculum significet fidem, sanam doctrinam, et cordatam sapientiam; armus sive brachium dextrum significet constantem secundum fidem et virtutum operationem, quibus utrisque fulgere, et populum erudire debet sacerdos. Ita Isychius, Radulphus, et aptissime Origenes, *hom. 5* in fine, ubi sic ait: « Quod ergo sacerdotis pectus, aut quale? plenum sit sapientia, plenum scientia, plenum omni divina intelligentia, imo plenum deo: quale brachium? multa sollicitudo, labor, vigilie, quibus convetat peccatorem, qui proinde offerat hostiam salutaris, Deo gratias agat: in qua hostia pars sacerdotis efficitur pectusculum, ut sit indicium quod pectus et cor, quod ante mala cogitabat, sacerdotis labore conversum, recipit bonas cogitationes, et ita mundatum est, ut Deum possit videre; similiter et brachium indicium est, quod mala eius opera et sinistra convertit in dextram, ut essent secundum Deum. » Et S. Gregorius, II part. *Pastoral.* capite III: « Divina, ait, lege armus sacerdos dextrum in sacrificium accipit et separatum, ut non solum sit eius operatio utilis, sed et singularis; nec inter malos tantum que recta sumi faciat, sed bene quoque operantes subditos sicut honore ordinis superat, ita etiam morum virtute transcendat; cui in esu quoque pectusculum cum armo

(1) Pro separationis labor est elevationis. Alia scilicet motio erat species, que fiebat sursum deorsum, ita ut pars illa sacrificii offerenda elevaretur, priusquam imponeretur ara.

tribuitur, ut quod de sacrificio præcipitur sumere, hoc de seipso dicat immolare, et non solum pectore qua recta sunt cogitet, sed et spectatores suos ad sublimia arma operationis invitet: nulla prospera presentis vite appellat, nulla adversa pertimescat. » Quin et Genesius Persius, *Satyr. 2*, pontifices vult dare superis

Compositum jus, fasque animi, sanctoque recessus Mentis, et incoctum generoso pectus honesto.

35. HEC EST UNCTIO AARON ET FILIORUM EIUS IN CEREMONIA DOMINI. — Hebraice est, *de* (id est *in*, et *in*, id est *cum*) unctionibus Domini, id est oblationibus ignitis, sive igne crematis Domino, juxta ritum et caeremoniam præscriptam cap. VI, vers. 20, et fusius *Exodi* XXIX. Est hic epilogus omnium precedentium (2).

36. RELIGIO PERPETUA. — Hebraice, *sanctio*, Vers. 16. sive *lege perpetua*.

37. ISTA EST LEX HOLOCAUSTI. — Sex hic sacrificiorum genera jam descripta enumerantur: videlicet primo, holocaustum; secundo, mincha sive sacrificium farreum; tertio, sacrificium pro peccato; quarto, sacrificium pro delicto; quinto, sacrificium pro consecratione sacerdotum; sexto, sacrificium pacificum. Verum, ut dixi cap. II, proprie tantum erant quatuor species sacrificii: nam sacrificium pro delicto refertur ad sacrificium pro peccato; sacrificium vero pro consecratione sacerdotum ad omnia refertur: nam in ea omnis generis sacrificia offerrebantur.

38. QUAM CONSTITUIT DOMINUS MOYSI IN MONTE SINAI, — id est in deserto montoso, et juxta montem qui proprie Sinai dicitur. Nam non in hoc monte, sed in tabernaculo Deum dedisse has leges Moysi, dixi cap. I, vers. 1.

(2) Pro unctio ex hebraeo vertendum est *dimensto, portio*, ut ipsa Vulgata habet *Num. XVIII, 8*.

CAPUT OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Aaron consecratur a Mose pontifice, et filii Aaronis consecrantur sacerdotes; hinc primo, lavantur et induuntur vestibus sacerdotibus, vers. 6. Secundo, vers. 14, offertur vitulus pro peccato; et vers. 18, aries in holocaustum; et vers. 22, aries alter in hostiam pacificam. Tertio, vers. 24, ungitur eorum auris dextra et pollicis. Quarto, vers. 33, jubentur per septem dies manere in tabernaculo.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: 2. Tolle Aaron cum filiis suis, vestes eorum, et unctionis oleum, vitulum pro peccato, duos arietes, canistrum cum azymis, 3. et congregabis omnem cætum ad ostium tabernaculi. 4. Fecit Moyses ut Dominus imperaverat, convocataque omni turba ante fores tabernaculi, 5. ait: Iste est sermo, quem jussit Dominus fieri. 6. Statimque obtulit Aaron et filios ejus. Cumque lavisset eos, 7. vestivit pontificem subacuala linea, accingens eum balteo, et induens eum tunica hyacinthina,

et desuper humerale imposuit, 8. quod astringens cingulo aptavit rationali, in quo erat Doctrina et Veritas. 9. Cidari quoque textit caput; et super eam, contra frontem, posuit laminam auream consecratam in sanctificatione, sicut præceperat ei Dominus. 10. Tulit et unctionis oleum, quo linivit tabernaculum cum omni suppellectili sua. 11. Cumque sanctificans aspersisset altare septem vicibus, unxit illud, et omnia vasa ejus, labrumque cum basi sua sanctificavit oleo. 12. Quod fundens super caput Aaron, unxit eum, et consecravit; 13. filios quoque ejus oblatos vestivit tunicis lineis, et cinxit balteis, imposuitque mitras, ut jussisset Dominus. 14. Obtulit et vitulum pro peccato; cumque super caput ejus posuissent Aaron et filii ejus manus suas, 15. immolavit eum; hauriens sanguinem, et tincto digito, tetigit cornua altaris per gyrum, quo expiato et sanctificato, fudit reliquum sanguinem ad fundamenta ejus. 16. Adipem vero qui erat super vitalia, et reticulum jecoris, duosque renunculos cum arvinis suis, adolevit super altare: 17. vitulum cum pelle et carnibus, et fimo, cremans extra castra, sicut præceperat Dominus. 18. Obtulit et arietem in holocaustum: super cujus caput cum imposuissent Aaron et filii ejus manus suas, 19. immolavit eum, et fudit sanguinem super caput ejus Aaron et filii ejus manus suas; 20. Ipsumque arietem in frusta incidens, caput ejus, et artus, et adipem adolevit igni, 21. lotis prius intestinis et pedibus, totumque simul arietem incendit super altare, eo quod esset holocaustum suavissimi odoris Domino, sicut præceperat ei. 22. Obtulit et arietem secunum, in consecratione sacerdotum; posueruntque super caput ejus Aaron et filii ejus manus suas; 23. quem cum immolasset Moyses, sumens de sanguine ejus, tetigit extremum auriculæ dextræ Aaron, et pollicem manus ejus dextræ, similiter et pedis. 24. Obtulit et filios Aaron, cumque de sanguine arietis immolati tetigisset extremum auriculæ singulorum dextræ, et pollices manus ac pedis dextri, reliquum fudit super altare per circuitum; 25. adipem vero, et eandem, omnemque pinguedinem quæ operit intestina, reticulumque jecoris, et duos renes cum adipibus suis et armo dextro separavit. 26. Tollens autem de canistro azymorum, quod erat coram Domino, panem absque fermento, et collyridam conspersam oleo, lagenamque posuit super adipem, et armo dextrum, 27. tradens simul omnia Aaron, et filiis ejus. Qui, postquam levaverunt ea coram Domino, 28. rursus suscepta de manibus eorum, adolevit super altare holocausti, eo quod consecrationis esset oblatio, in odorem suavitatis sacrificii Domino. 29. Tulitque pectusculum, elevans illud coram Domino, de arietate consecrationis in partem suam, sicut præceperat ei Dominus. 30. Assumensque unguentam, et sanguinem qui erat in altari, aspersit super Aaron et vestimenta ejus, et super filios illius, ac vestes eorum. 31. Cumque sanctificasset eos in vestitu suo, præcepit eis, dicens: Coquite carnes ante fores tabernaculi, et ibi comedite eas. Panes quoque consecrationis edite, qui positi sunt in canistro, sicut præcepit mihi Dominus, dicens: Aaron et filii ejus comedent eos: 32. quidquid autem reliquum fuerit de carne et panibus, ignis absumet. 33. De ostio quoque tabernaculi non exhibitis septem diebus, usque ad diem quo complebitur tempus consecrationis vestrae. Septem enim diebus finitur consecratio: 34. sicut et impræsentiarum factum est ut ritus sacrificii completeretur. 35. Die ac nocte manebitis in tabernaculo, observantes custodias Domini, ne moriamini: sic enim mihi præcepit est. 36. Feceruntque Aaron et filii ejus cuncta quæ locutus est Dominus per manum Moysi.

Hoc caput idem est cum cap. XXIX *Exodi*. Ritus enim consecrationis Aaronis et sacerdotum, qui ibi præscribitur, hic factus et completus narratur. Repetit ergo Moses hæc in Levitico, ut omnes sacrificiorum caeremonias, et maxime in sacerdotum consecratione adhiberi solitas, sic

hoc libro complectatur. Itaque paucis notis expul hoc expedit: reliqua vide cap. XXIX *Exo*.

1. LOCUTUSQUE EST DOMINUS AD MOYSEN. — Verisimile est hæc omnia quæ hoc cap. narratur, per anacephaloesin sive re-epitulationem non recitari: nam tabernaculum jam ante erat erec-

tum, ut patet *Exod.* ult. vers. 16; simul autem cum erectione tabernaculi facta est hæc Aaronis et sacerdotum consecratio, ut patet ibidem vers. 12.

3. ISTE EST SERMO, QUEM JESUIT DOMINUS FIERI. — Narrat Josephus Israelitas voluisse Moesen creare pontificem, sed eum se excusasse præcepto hoc Domini, jubentis Aaronem consecrari pontificem, eo quod ipse occuparetur colloquio Domini, et regimine populi.

6. STATIQUÉ OBTULIT AARON F. FILIOS EJUS. — Pro obtulit hebr. est יקרב iacrb, id est accedere fecit; Septuaginta, adduxit; Chaldaea, applicavit; sic et vertit Noster, *Exod.* xxix, 4, dicens: « Applicabis Aaron et filios ejus ad ostium tabernaculi, » sistendo videlicet eos Domino, offerendo eos ad Dei ministerium: sic enim solemniter Domino oblatus sunt Levite in sua consecratione, *Num.* viii, vers. 11 et 24.

Vers. 7.
Octo vestes
vestes Pontificis.

7. VESTIVIT PONTIFICEM. — Octo vestibus hoc ordine vestiebatur Pontifex. Induebat primo, femoralia linea; secundo, super ea tunica lineam; tertio, hanc tunicam cingebat cingulo; quarto, hinc tunica lineæ injiciebat tunicam hyacinthinam; quinto, hinc superinducebat ephod cum rationali; sexto, ephod cingebat cingulo polymito; septimo, caput operiebat tiara; octavo, tiara appendebat laminam auream, cui inscriptum erat, Sanctitas, vel sanctum Domino. Minores vero sacerdotes quatuor tantum inducebant vestes, scilicet primo, femoralia; secundo, tunicam lineam; tertio, zonam; quarto, tiaram: carebant ergo ipsi tunica hyacinthina, ephod cum rationali, ejusque cingulo, ac lamina aurea inscripta nomine tetragrammato. Vide dicta *Exodi* xxviii.

Quatuor vestes essentiales.

Nota: Aaron quasi pontifex et vicarius Dei, vestibus pontificalibus indutus representabat tabernaculum, id est Ecclesiam, et consequenter Deum tabernaculi presidem, et in eo quasi in domo sua residentem. Nam primo, pectorale, sive rationale iudicii representabat arcem: sicut enim arca tabulas lapideas continebat, ita rationale continebat 12 gemmas. Secundo, sicut arca in tabulis continebat legem scriptam, ita rationale continebat scripturam urim et tummin: nam in eo scripta erant doctrina et veritas. Tertio, ephod rationalis representabat propitiatorium arcae. Quarto, arca habebat duos cherubim: sic tunica pontificis duos habebat onychinos. Quinto, lamina pontificis cui inscriptum erat, Sanctitas Domini, representabat gloriam Domini que habitavit in tabernaculo. Sexto, tunica pontificis significabat velum et cortinas, que totum interius tabernaculum claudiebant. Septimo, sicut tabernaculum representabat oclum omniaque elementa: sic in veste poterit totus orat orbis terrarum, inquit Sapiens.

Nota secundo: Pontifex ab aliis sacerdotibus differerebat quinque prerogativis. Primo, pontifex erat primogenitus, vel senior Aaronis, ejusque accessorum, filius: alii etate erant inferiores.

Secundo, ille per totam vitam unus erat; alii plures erant. Tertio, in sanctuarium, puta in Sanctum sanctorum, solus semel in anno, puta in die expiationis, ingrediebatur: aliis illud nunquam licebat. Quarto, alias vestes et ornatum majorem habebat pontifex, quam alii. Quinto, moriente pontifice homicida fugitivi redibant ad suos: quod non fiebat in morte aliorum sacerdotum.

Subucula linea, — que *Exodi* xxviii vocatur tunica linea et stricta.

9. LAMINAM AUREAM CONSECRATAM IN SANCTIFICATIONE. — q. d. Laminam auream olei unctione consecratam ad usus sanctos. Hebraice est נזקרת נזרת נזרת nesor haacodes, id est coronam, vel diadema sanctitatis, id est sanctum.

11. CUMQUE SANCTIFICANS, — scilicet tabernaculum et suppellectilem ejus, unguendo illa oleo sancto. Sanctificatio ergo hæc non erat aliud, quam unctio tabernaculi et vasorum ejus, qua consecrabantur Deo.

14. OBTULIT ET VITULUM PRO PECCATO. — *Exodi* cap. xxix, vers. 33 et 36, jubetur quotidie per septem dies, offerri vitulus: ergo id factum est, licet hic non exprimitur; satis tamen innuitur vers. 34.

15. QVO (ALTARI) EXPIATO ET SANCTIFICATO FUDIT RELIQUUM SANGUINEM AD FUNDAMENTA EJUS. — Hebraice est: Ita expiavit altare, et sanguinem fudit ad fundamentum altaris, et expiavit illud ad sanctificandum super eo, hoc est, ut Septuaginta, ad propitiandum super eo, ut videlicet deinceps altare hoc eo ritu consecratum serviret hostiis, quibus propitiatur et placatur Deus. Ergo hæc ceremonia consecratum est altare.

30. ASSUMENSQUE UNGUENTUM ET SANGUINEM QUI ERAT IN ALTARI, ASPERSIT SUPER AARON. — Nota: Unguentum hoc erat compositum ex myrrha, cinnamomo, calamo, casia et oleo olivarum, ut patet *Exod.* xxx, vers. 23 et 30. Unctio ergo, vel potius effusio unguenti in capite, erat consecratio pontificis, ut patet hic vers. 12, et *Exod.* xxix, 7. Unctio vero communis pontifici et minoribus sacerdotibus, erat aspersio unguenti sanguine mixti super eos, et vestes eorum; adhuc unctio auris dextræ et pollicum, ut patet *Exod.* xxix, 20. In pontificis ergo consecratione triplex erat illustratio: scilicet effusio, unctio et aspersio, tam olei, quam sanguinis; in minorum vero sacerdotum consecratione tantum erat duplex, scilicet unctio et aspersio. Effusio enim denotans plenitudinem gratiæ, spiritus et potestatis, propria erat pontifici. Voluit Deus hic docere in Ecclesiastica hierarchia debere esse ordinem, sive subordinacionem cum mutuo respectu et concordia. Aperte S. Hieronymus ad *Nepotianum*: « Esto, ait, subiectus Pontifici tuo, et quasi parentem animæ ama. Sed Episcopi sacerdotes sciunt se esse, non dominos: honorent clericos quasi clericos, ut ipsis Episcopis quasi Episcopo a clericis honor deferatur. Scitum est illud oratoris Domitii: Cur

Unctio Pontificis et sacerdotum qualis?

Moraliter de unctio. Priore.

ego, inquit, te habeam ut principem, cum tu me non habeas ut senatorem? »

Secundo, hæc unctio monebat pontificem, quam misericordia (cujus symbolum est oleum), charitate aliisque virtutibus pollere, et ceteris antefecere debeat. « Lux gregis, inquit S. Gregorius, est flamma pastoris. Decet enim Dominicum Pastorem, et sacerdotem moribus et vita clarescere, quatenus in eo tanquam in vite sue speculo plebs sibi commissa et eligere quod sequatur, et videre possit quod corrigat. » Idem, in *Pastoral.*: « Ab imperitis, inquit, pastorale magisterium quanta temeritate suscipitur? cum sit ars arduum regimen animarum. Hoc est magisterium disciplinae, ut culpis discrete noverit parcere, et pie resecare. » Et rursum: « Tantum, ait, debet populi actionem actio transcendere Præsulis, quantum distare solet a grege vita pastoris. » Nam ut ait Claudius, I *Stilic.*:

Scilicet in vulgus manant exempli regendum;
Ulque ducum litos, sic mores castra sequuntur.

Idem Honorium Imperatorem ita monet, *Consul.* 4:

Hoc te præterea crebro sermone monabo,
Ut te totius melio telluris in orbe
Vivere cognoscas, cunctis tua gentibus usque
Facta palam, nec posse dari regalibus usquam
Secretum vitulis.

Mystice de unctioe et oleo triplici, primo, compunctionis, secundo devotionis, tertio pietatis, vide S. Bernardum, serm. 10 in *Cantic.* Unguentum ait, contritionis bonum est, quo ungtur pedes Domini; unguentum devotionis melius, quo ungtur caput; unguentum pietatis optimum, quo totum ungtur corpus Domini. Unguentum contritionis est in peccatorum recordatione; devotionis, in beneficiorum Dei recordatione; pietatis, in proximorum sublevatione.

Idem, serm. 22 in *Cantic.*: Quatuor, ait, unguenta Christi Pontificis sunt: sapientia, justitia, sanctificatio, redemptio; sapientia, in predicatione; justitia, in absolutione peccatorum; sanctificatio, in conversatione; redemptio, in passione. Ibidem, quatuor unguenta Christi ait esse quatuor virtutes cardinales: hisce enim imbuti et roborari contra adversa et prospera debet Pontifex et quivis fidelis qui Deo militat, ejusque obsequio se addicit.

Idem toto serm. 2 in *Cant.* tractat de unctioe et oleo misericordiae, et inter alia ait: « O quæcumque es anima sic affecta, sic imbuta rore misericordiae, sic affluens pietatis visceribus, sic te om-

nibus omnia faciens, sic facta tibi ipsi tanquam vas perditum, ut cæteris præsto ubique semper occurras atque succurras, sic denique mortua tibi, ut vivas omnibus: tu plane tantum optimumque unguentum felix possides, et manus tuæ distillaverunt totius suavitatis liquorem. Memor erit Deus omnis sacrificii tui, et holocaustum tuum pinguescet. »

Adfert deinde exempla. « Talis erat Paulus, cum ait: Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror? Et Job dicens cap. xxix et xxxi: Oculi fui cæco, et pes claudus: pater eram pauperum, conterebam molas iniqui. Si comedi buccellam meam solus, etc. Et Joseph, qui postquam universam Ægyptum post se fecit currere in odorem eundem domum fragrantiam propinavit. Et Samuel lugens Saul qui se quærebatur occidere. Et Moses dicens: Dimitte populo huic; sin autem, dele me de libro tuo quem scripsisti. O vere hominem unctum unctione misericordie! Et David: Memento, ait, Domine, David, et omnis mansuetudinis ejus. Et Jeremias, de quo dicitur II *Mach.* xv: Hic est frater tuus amator, et populi Israel: hic est qui multum orat pro populo, et universa sancta civitate. Hoc unguento pietatis Magdalena unxit Christum. »

33. SEPTEM ENIM DIEBUS FINITUR CONSECRATIO. — Hebraice, septem diebus impletis, supple oleo, id est consecrabit per unctionem olei manus vestras: ita Septuaginta; idque primo, ad hoc, ut per septem hosce dies discant novelli sacerdotes oblivisci rerum terrenarum, et cum Deo versari in tabernaculo, id est atrio tabernaculi. Secundo, ad hoc, ut per septem hosce dies admoneantur, se in totam vitam consecratos esse Deo, et in ejus familiam et domum transisse. Septem enim dies sunt omnes dies septimanæ. Ita Cyrillus, libro II *De Adorat.*: « Septem diebus, inquit, id est semper et perpetuo. »

34. SICUT IMPRESARIARUM FACTUM EST UT RITUS SACRIFICII COMPLEBERETUR, — q. d. Sicut sanguine victimæ aspersi estis vos, et vestes vestre hæc die, ad complendum ritum sacrificii pro consecratione oblatis: ita oportet facere, hancque aspersioem iterare per septem dies, quibus perficitur sacerdotum consecratio.

36. FECERUNTQUE CENTIA QUE LOCUTUS EST DOMINUS PER MANUM MOYSI, — id est, per Mosem, quasi per instrumentum et manum suam. Iste enim manus organum organorum, ait Aristoteles, lib. II *De Anima*. Hic hebraismus passim occurrat in Scriptura.

Vers. 33.
Unctio donat per septem dies. Curt.

CAPUT NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Aaron celebrat primitias. Unde primo, vers. 8, offert vitulum pro peccato suo, et arietem in holocaustum. Secundo, vers. 15, offert victimas populi, scilicet hircum pro peccato, vitulum et agnum in holocaustum, bovem et arietem in hostiam pacificam. Tertio, vers. 23, populo benedicit, ac mox ignis de celo descendit, omnesque ejus victimas devorat.

1. Facto autem octavo die, vocavit Moyses Aaron et filios ejus, ac majores natu Israel, dixitque ad Aaron: 2. Tolle de armento vitulum pro peccato, et arietem in holocaustum, utrumque immaculatum, et offer illos coram Domino, 3. et ad filios Israel loqueris: Tolle hircum pro peccato, et vitulum atque agnum anniculos et sine macula, in holocaustum, 4. bovem et arietem pro pacificis; et immolate eos coram Domino, in sacrificio singulorum similam conspersam oleo offerentes: hodie enim Dominus apparebit vobis. 5. Tulerunt ergo cuncta quæ jusserat Moyses ad ostium tabernaculi; ubi cum omnis multitudo adstaret, 6. ait Moyses: Iste est sermo, quem præcepit Dominus: facite, et appropinquabit vobis gloria ejus. 7. Et dixit ad Aaron: Accede ad altare, et immola pro peccato tuo; offer holocaustum, et deprecare pro te et pro populo, cumque mactaveris hostiam populi, ora pro eo, sicut præcepit Dominus. 8. Statimque Aaron accedens ad altare, immolavit vitulum pro peccato suo: 9. cujus sanguinem obtulerunt ei filii sui; in quo tingens digitum, tetigit cornua altaris; et fudit residuum ad basim ejus. 10. Adipemque et renunculos, ac reticulum jecoris, quæ sunt pro peccato, adolevit super altare, sicut præcepit Dominus Moysi: 11. carnes vero et pellem ejus extra castra combussit igni. 12. Immolavit et holocausti victimam; obtuleruntque ei filii sui sanguinem ejus, quem fudit per altaris circuitum, 13. ipsam etiam hostiam in frusta concisam, cum capite et membris singulis obtulerunt; quæ omnia super altare cremavit igni, 14. lotis aqua prius intestinis et pedibus. 15. Et pro peccato populi offerens, mactavit hircum: expiatoque altari, 16. fecit holocaustum, 17. addens in sacrificio libamenta, quæ pariter offeruntur, et adolens ea super altare, absque caeremoniis holocausti matutini. 18. Immolavit et bovem atque arietem, hostias pacificas populi; obtuleruntque ei filii sui sanguinem, quem fudit super altare in circuitum; 19. adipem autem bovis, et caudam arietis, renunculosque cum adipibus suis, et reticulum jecoris, 20. posuerunt super pectora; cumque cremati essent adipēs super altare, 21. pectora eorum et arnos dextros separavit Aaron, elevans coram Domino, sicut præcepit Moyses. 22. Et extendens manus ad populum, benedixit ei. Sicque completis hostiis pro peccato, et holocaustis, et pacificis, descendit. 23. Ingressi autem Moyses et Aaron in tabernaculum testimonii, et deinceps egressi, benedixerunt populo. Apparuitque gloria Domini omni multitudini: 24. et ecce egressus ignis a Domino, devoravit holocaustum, et adipēs qui erant super altare. Quod cum vidissent turbæ, laudaverunt Dominum, ruentes in facies suas.

4. FACTO AUTEM OCTAVO DIE, — a consecratione Aaronis et tabernaculi, ut patet ex cap. præced., vers. 33, qui dies octavus fuit mensis primi, anni secundi exitus ex Ægypto; qui fuit annus mundi 2485, a diluvio 748. Hoc ergo anno et die Aaron suas quasi primitias celebravit.

Allogorice, dies octava est tempus legis Evangelicæ, quo octavam resurrectionis Christi colimus, et ad eandem tendimus, et quo apparuit gloria, id est magnifica et gloriosa gratia Christi Salvatoris nostri, qui se obtulit pro peccato suo, id est hominum, in se suscepto; obtulit et victi-

mas Ecclesie sue, puta hircum, id est penitentiam; agnum, id est innocentiam; bovem et arietem, id est labores et patientiam populi sui Christi anni. Ita ex S. Gregorio Hadulphus.

VOCAVIT MOYSES AARON ET FILIOS EJUS, — ut hi novelli sacerdotes sua prima sacrificia offerrent; hæc de causa convocati sunt et majores natu populi, ad honorandas videlicet sui pontificis primitias, et ut victimas suas per eum deo sacrificarent.

2. TOLLE DE ARMENTO VITULUM PRO PECCATO. — Licet enim paulo ante Moses hostiam pro peccato tuo, o Aaron, obtulerit, tamen et te jam recens creatum pontificem omnis generis victimas, ac consequenter etiam hostiam pro peccato offerre volo, tum ut hoc symbolo doceam, neminem sibi certo persuadere debere peccata sibi esse remissa, vel ita esse remissa, ut nihil præ se pro iis luendum supersit; tum ut usquequaque incipias exercere tuam quasi characterem ordinis, id est, potestatem offerendi quamvis victimam.

3. AD FILIOS ISRAEL LOQUERIS. — « Loqueris, » scilicet tu, o Aaron novelle pontifex. Nam tibi jam incumbit auctoritas pontificia, ut præcipias victimas populo.

TOLLE HIRCUM PRO PECCATO. — Licet enim pro certo et determinato populi peccato jusserit Deus immolari vitulum capite IV, vers. 14, hic tamen, quia indeterminate pro peccato populi in communi fit sacrificium, præcipitur immolari non vitulum, sed hircum, ideoque nec sanguis ejus inducitur in Sanctum, ad aspergendum altare thymiamatis, uti in vitulo præceptum est cap. V, vers. 12 et 20.

ANNICULUS. — Ita legendum est cum Hebræo, Septuaginta et Romanis, ita ut tam vitulum, quam agnum præcipiatur esse anniculus.

4. IMMOLATE EOS (adducite ad me, ut ego eos immolem pro vobis) CORAM DOMINO, — coram altari holocaustorum, sive coram ostio tabernaculi.

IN SACRIFICIO, — puta farreo. Hebræice enim est, in *mincha*. Ad omnem enim victimam adjugebatur *mincha*, id est sacrificium farris vel panis, ut patet *Numer. XV*, quia sine pane aut farre non prandetur.

HODIE DOMINUS APPAREBIT, — mittens ignem de celo, qui sacrificia vestra comburet (1).

5. TULERUNT ERGO CUNCTA, — postquam Aaron jussus a Mose id præcepit, ut dixit vers. 3.

10. ADIPEMQUE ET RENUNCULOS AC RETICULUM JECORIS, QUÆ SUNT (partes hostiæ, puta vituli) PRO PECCATO, ADOLEVIT, — id est, adolenda et cremanda imposuit altari: nam igne celesti hæc, et sequentes victimæ postea consumptæ sunt, vers. 24.

11. CARNES VERO ET PELLEM EJUS EXTRA CASTRA COMBUSSIT IGNI, — juxta legem latam cap. IV, 42.

(1) Alti: Nubes lucidissima et ignea in tabernaculum descendit.

15. EXPIATIQUE ALTARI, — per hoc sacrificium pro peccato, cujus sanguine unctum et aspersum est altare. Unde Hebræice est, *expavit eo*, scilicet hircum, id est, ut Chaldeus, in sanguine hirci, uti ante fecerunt sanguine vituli vers. 9.

Nota: Peculiariter sacrificio pro peccato tributur expiatio et consecratio altaris, quia per illud altare expiatur, id est aspergebatur per cornua sua sanguine: itaque debebatur ad expianda deinceps peccata, per sacrificia in eo offerenda.

Nota secundo, hic subintelligi, hoc sacrificio facta esse illa quæ solent, quæque prescripta sunt cap. VII, vers. 2, 3, 4, videlicet adipēs esse Deo incensos, et reliquum sanguinis fasum fuisse ad basim altaris.

17. ADDENS IN SACRIFICIO (*mincha*) LIBAMENTA, — olei et vini, de quibus *Numer. XV*, 4: quam legem jam fuisse latam, ex hoc loco patet; licet posterius, *Numer. XV*, referatur.

ABSQUE CAEREMONIIS HOLOCAUSTI MATUTINI, — id est, absque eo quod omitteretur, vel impeditur iuge sacrificium, matutinum et vespertinum.

19 ET 20. ADIPEM, CAUDAM, ETC., POSUERUNT SUPER PECTORA, — non sua, sed pecorum jam immolata.

torum, quæ postea separavit Aaron, adipem et caudam Deo comburens, pectusculum vero et arnos elevans coram Domino, ut dicitur vers. seq. Patet ex Hebræo. Pectusculum enim et arnos dexter non cremabantur, sed elevata et oblata Domino cedebant sacrificanti, uti dictum est cap. VII, vers. 34 et 32.

22. ET EXTENDENS MANUS AD POPULUM, BENEDIXIT EI. — Aaron scilicet novellus pontifex. Forma benedictionis fuit illa quæ habetur *Numer. VI*, 24, scilicet: « Benedixit tibi Dominus, et custodiat te, ostendat Dominus faciem suam tibi, et misereatur tui; convertat Dominus vultum suum ad te, et det tibi pacem. » Hujus benedictionis exemplum et fructus extat *II Paralip. XXX*, 27, cujus figuræ veritas in Christi benedictione tum alias, tum in ascensione ad celos parat.

Nota: Videtur hic duplex fuisse benedictio; Aaron enim videtur his benedixisse populo: primo, cum ipse composuisset hostias super altare; secundo, post egressum ex tabernaculo — tum enim cum Mose benedixit populo vers. 23.

SICQUE COMPLETIS HOSTIIS (id est hostiarum jugulatione, concisione et impositione in altare) DESCENDIT — Aaron sacrificans; restabat enim hostiarum crematio, quæ postea facta est per ignem celitus missum. Quare que vers. 10, 13, 17, 20, de ea dicuntur, per anticipationem accipienda sunt, ut patet vers. 24. Hic ergo videtur fuisse ordo et series rei: primo, Aaron jugulavit et immolavit omnes hæc victimas; secundo, compositis simul holocaustis, et adipibus pacificorum, oravit Deum ut mitteret ignem de celo, qui hæc hostias consumeret (id enim futurum scivit et præ-

dixit Moses, ut patet vers. 4), simul ut incensum adolent super altare thymiamatis. Tertio, post eorum preces adventi ignis divinus in coelo, victimasque consumpsit. Quarto, hoc videns populus laudavit Deum, cui deinde Moses et Aaron benedixerunt, eumque domum dimiserunt. Quinto, vitulus oblati pro peccato Aaronis, elatus est extra castra, ibique totus cum pelle combustus est, ut dicitur vers. 11.

23. ET PRINCEPS EGRESSI. — Ita legendum cum Hebraeis, Chaldeis, Septuaginta, Romanis; male ergo in aliis, etiam Plantinianis, legitur ingressi.

APPARUITQUE GLORIA DOMINI. — puta ignis egressus, id est productus et emissus, a Domino, qui devoravit holocaustum et adipem pacificorum, qui

sequitur. Hunc ignem in victimas Aaronis misit Deus, ut ordinem sacerdotalem legis veteris a se insitulum, et suas de sacrificiis leges hoc miraculo confirmaret, et quasi obsignaret; atque ut populi reverentiam erga sacerdotes et sacrificia accenderet. Sic ignis et coelo descendens probavit sacrificium et religionem Elie certantis contra Baal ejusque sacerdotis, III Reg. xviii, 24 et 38. Idem ignis probavit sacrificia Salomonis in dedicatione templi, II Paralip. vii, 1. Vide dicta Exodi iii, 2. Sic Gentiles fabulati sunt de suo igne divino: sicut de Seleuco profutum est, qui cum Jovi in Pella victimam immolaret, ligna aris imposita ultra arissem feruntur. Et Servius in illud Aeneid. xiii, a qui federa fulmine sanxit: « Quia, inquit, apud majores arae non incendebantur, sed ignem divinum precibus elicebant, qui incendebat victimas; indeque Jupiter Elicius appellatus est. Sed haec vel fabulosa sunt, vel demonis arte et ope peracta.

Nota primo: ignis hic octavo die ab erectione tabernaculi, et consecratione sacerdotum, missus fuit a Deo in altare, ejusque victimas; nam primis septem diebus consecrationis sacerdotum, Moses in sacrificiis suis communi usus est igne; post diem vero octavum et ignem hunc a coelo lapsum, deinceps eo usi sunt sacerdotes in sacrificiis: quem quia Nadab et Abiu non adhibuerunt, sed externum et profanum intulerunt in altare, ideoque igne Domini afflari et consumpli sunt, ut dicitur cap. x.

Nota secundo: hic ignis debebat a sacerdotibus summa cura, appositis lignis, aliisque fomentis jugiter foveri et conservari, ut patet Levit. vi, 12; unde deinceps ab eis semper in tabernaculo, et deinde in templo servatus est, usque ad tempus captivitatis Babylonicae et conflagrationis templi; ea enim imminente, sacerdotes ignem hunc divinum ex altari et templo extulerunt, atque in puteo absconderunt; quem soluta captivitate requirentes jubente Nehemia, non ignem, sed loco ignis aquam crassam repererunt, quae in eundem ignem rursus, sacrificante sacerdote, est conversa; quo igne postmodum usi sunt sacerdotes in secundo templo Zorobabelis, atque

Ignis hic... all de... sacro... tibus... ignis hic... tibus...

Postquam... diti... ignis...

in hujus rei et miraculi memoriam, instituerunt festum dati, vel potius redditi ignis: haec omnia patet II Machab. i, 19 et seq.

Tradunt Hebraei in igne isto sacrificia absumente leonis faciem conspectam fuisse, ut representaretur Christus, qui est leo de tribu Juda, qui quae immense charitatis suae igne pro nobis in cruce hostia factus, omnia nostra peccata absumpsit, nosque scilicet primo, quod ignis hic non et alia multa, scilicet primo, quod ignis hic non poterat extingui aquis, etiamsi flumina incidere et obruerent eum; secundo, quod non indigeret nutrimento; Deus tamen volebat ut sacerdos illum nutriret; tertio, quod servabatur panno purpureo involutus. Sed haec sunt fabulae Judaicae: cur enim tanta cura jussit ignem hunc nutriri Deus, nisi quia non tantum aquis, sed et deficiente fonte et lignis, extinctus fuisset? Errant secundo Judaei, dum censent ignem hunc celestem in secundo templo semper defuisse; contra-rium enim patet ex II Machab. i, 49. Hallucinatur tertio Abulensis, dum censet ignem hunc post octavum diem defecisse, eo quod deinceps in deserto per 38 annos non sacrificarunt Hebraei; ac proinde eos in Chanaan, cum rursus sacrificare coeperunt, ignem non a coelo, sed e silice naturaliter elicuisse, eoque sacrificia cremasse. Ignem enim hunc nunquam defecisse, patet tum ex loco Machab. jam citato, tum ex eo quod jussit Dominus eum perpetuo nutriri et conservari, cap. vi, vers. 13. Ita Ribera, lib. V De Templo, cap. xvii, et alii passim. Pari modo jussit Deus in mensa panes propositionis jugiter, etiam in deserto sibi apponi, ut patet Numer. vii, 7.

Mystice, ignis symbolum est castitatis et puritatis divinae, quam homines, maxime sacerdotes imitari debent. Hinc Romae virgines Vestales pari observantia ignem sacrum et pudicitiam conservabant; sed et ignem ipsum, vite pariter et castitatis symbolum, Vestam vocabant: sic enim de ea canit Ovidius in Fastis:

Nec tu aliud Vestam, quam puram intellige flammam; Natuae de flamma corpora nulla vides. Jure ligatur virgo est, quae semina nulla remittit, Nec caput; et comites virginatis amat.

De hoc igne sacro, ejusque custodibus canit et Virgilius, IV Aeneid.:

Vigilemque sacraerat ignem, Exulnas divum aeternas.

Hunc ignem dum servaverint et auxerint Christiani, non metuent ignem illum, de quo scriptum est Deuter. cap. xxxii: « Ignis succensus est in furore meo, et ardebit usque ad inferna novissima. »

Secundo, ignis est Spiritus Sanctus, qui in die Pentecostes specie ignis descendit in Apostolos et Ecclesiam, semperque cum ea permanet, ut jam ante descenderat in Christum, Joan. i, 33. Ita

Tah Ig... num de... hoc igne.

latis hic... non defecit in deserto.

Mystice ignis est castitas et puritas. Hinc Vestales virgines erant custodes ignis aperi. Vasa quid?

Eschius et Radulphus. Quomodo hic ignis nutriri debeat, dixi cap. vi, vers. 11.

Porro quam ignis Dei, Spiritus Sancti, et charitatis aptum sit symbolum, audi. Primo, ignis est quasi omnipotens, quia ferrum emollit, et omnia metalla liquefacit. Talis est Deus, et charitas. Secundo, ignis si horis est, terribilis est ac formidandus, ut patet in incendiis et fulminibus; sin vero amicus, summe beneficens est: ignis enim cibos coquit, et omnia etiam durissima homini emollit. Tertio, ignis in tenebris ducaltem adurit, astantem calefacit: ita eminus et reverenter cum Deo agendum est. Quinto, ignis nunquam est offensus ac languens, sed vividus et activus. Sexto, ignis in abstrahis silicis venis delitescit: ita Deus in rebus creatis intus est et

abditus. Septimo, ignis est clarus et fulgidus, praesertim in caligine. Octavo, ignis ab omni alia re secretus et purissimus est, nec in eo quidquam est quod non sit ignis; quinimo aurum, argentum, et alia metalla purificat. Nono, ignis aliis se communicat, et integer in se persistit, imo eo magis augetur. Decimo, summae Dei sapientiae, bonitatis et potentiae conjunctio in ignis luce, calore et efficaciae mirifice exprimitur. Undecimo, ignis alia confringit et obdurat, alia laxat et resolvit: sic Deus a cuius vult miseretur, et quem vult indurat, Rom. cap. ix, vers. 18. Duodecimo, ignis plura inter se divisa liquefaciendo unit et coagmenta: ita Deus gentes omnes in sua fide et

spiritu unit. Decimo tertio, ignis aquam etiam sibi contrariam calefacit: sic Deus, etiam suis hostibus benefacit. Decimo quarto, ignis sursum tendit, q. d. Caelestis sum; hinc major ei efficacia inest sursum, quam deorsum. Decimo quinto, ignis alia liquefacit, alia non calefacit, ut adamantem et carbunculum; alia in fumum, alia in favillam, alia in cineres, alia in calcem convertit: ita varia est Dei et Spiritus Sancti operatio. Decimo sexto, sicut ab igne manat lux et calor, ita a Patre, et Filio, et Spiritu Sancto, ait Damascenus, lib. I De Fide, ix. Denique, ignis hic altaris tam victimas, quam offerentes, quasi consecrabit et sanctificabit. Recte ergo dixit Heraclitus Deum esse ignem intelligibilem.

Denique notent hic sacerdotes quante dignitatis sint sacrificia, utpote quibus se insinuat et ostendit gloria Domini, ac consequenter quam reverenti, sublimi et celestemente ea offerre debeant. Andi S. Chrysostomum, lib. VI De Sacerdotio: « Per id tempus (sacrificii) angeli sacer-

Secundo, ignis est Deus, Spiritus Sanctus est charitas ob 17 rationes. Prima. Secunda. Tertia. Quarta. Quinta. Sexta. Septima. Octava. Nona. Decima. Undecima. Duodecima. Decima tertia. Decima quarta. Decima quinta. Decima sexta. Decima septima. Vicesima.

doti assident, et caelestium potestatum universus ordo clamores excitat, et locus altari vicinus in illius honorem qui immolatur, angelorum choris plenus est. Vidit enim senex quidam admirabilis, eo tempore angelorum multitudinem fulgentibus vestibus induturum, altare ipsum circumdantium, atque sic capite inclinatum, ut si quis milites presente rege stantes videret. »

Ita S. Euthymius Abbas, sub annum Christi 503, sacrificans saepe vidit angelos, secum Deo ministrantes, et sacra contractantes. Alias vidit ignem, et lucem immensam desuper descendentem, quae ipsum cum ministro usque ad finem sacrificii complectebatur: testis est Cyrillus in ejus Vita. Ita Spiritus Sanctus ignis specie S. Anastasium sacrificantem circumdedit, ut habetur in Vita S. Basilii.

Ita S. Basilii sacrificium non peragebat, nisi divina visio ei ostenderetur; quae cum quadam vice ob lascivium diaconi aspectum ei negaretur, eum ab altari amovit, ac mox visione redeunte sacrificium consummavit. Alias visus est sacrificans candidissimo lumine et candidatis angelis circumdari: testis est Amphiloehus in ejus Vita.

Ita S. Gudwalus ante annos 300 Archiepiscopus existans, assidue promissis jejuniis, vigiliis et precibus, celebrans caelos vidit aperiri, angelos descendere, laudes Deo canere cum ingenti reverentia; ipse vero eo splendida lucis columna stabat, Sancta sanctorum tractans, et agnum Dei immolans.

Ita super caput S. Martini, dum sacrificaret, globus igneus apparuit, teste Severo.

Ita S. Plegilus presbyter sacrificans, vidit Christum instar pueri in hostia consecrata, offerentem se illi ad implexus et oscula: testis est Paschasius Corbeiensis, lib. De Corp. et sang. Domini, cap. xl. Mira quoque sunt, quae refert S. Gregorius, homil. 37 in Evang., de S. Cassio Narniensi Episcopo celebrante assidue.

Joannes Moschus, in Prato spirituali, cap. cxxix, commemorat senem, qui sacrificans videbat angelos dextra levaque sibi assistere. Idem, cap. iv, refert Abbatem Leontium vidisse angelum stantem ad dextrum altaris cornu, eique dicentem: « Ex quo sanctificatum est altare istud, ego jugiter illi astare jussus sum. » Idem prorsus vidit et audivit Barnabas Abbas, libidem cap. x.

Palladius, in Lausica cap. lxxxii, scribit Ammonam vidisse angelum signantem eos, qui digne accedebant ad S. Synaxin, et eos qui fuerant ab eo delicti, post triduum obisse.

Ignem

Christi.

CAPUT DECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Nadab et Abiu igne alieno thurificantes, a Deo igne afflantur et occiduntur. Plangi eos a sacerdotibus vetat Deus. Secundo, vers. 8, vetat Deus vinum et siceram sacerdotibus tabernaculum ingressuris. Tertio, vers. 12, reliquias sacrificii a sacerdotibus comedi jubet.

1. Arreptisque Nadab et Abiu filii Aaron thuribulis, posuerunt ignem, et incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis præceptum non erat. 2. Egressusque ignis a Domino devoravit eos, et mortui sunt coram Domino. 3. Dixitque Moyses ad Aaron: Hoc est quod locutus est Dominus: Sanctificabor in iis qui appropinquant mihi, et in conspectu omnis populi glorificabor. Quod audiens tacuit Aaron. 4. Vocatis autem Moyses Misaele et Elisaphan filiis Oziel, patris Aaron, ait ad eos: Ite et tollite fratres vestros de conspectu Sanctuarii, et asportate extra castra. 5. Confestimque pergentes, tolerant eos sicut jacebant, vestitos lineis tunicis, et ejecerunt foras, ut sibi fuerat imperatum. 6. Locutusque est Moyses ad Aaron, et ad Eleazar, et Ithamar, filios ejus: Capita vestra nolite nudare, et vestimenta nolite scindere, ne forte moriamini, et super omnem cætum oriatur indignatio. Fratres vestri, et omnis domus Israel, plangant incendium quod Dominus suscitavit; 7. vos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis: oleum quippe sanctæ unctionis est super vos. Qui fecerunt omnia juxta præceptum Moysi. 8. Dixit quoque Dominus ad Aaron: 9. Vinum, et omne quod inebriare potest, non bibetis tu et filii tui, quando intratis in tabernaculum testimonii, ne moriamini; quia præceptum sempiternum est in generationes vestras. 10. Et ut habeatis scientiam discernendi inter sanctum et profanum, inter pollutum et mundum, 11. doceatisque filios Israel omnia legitima mea, quæ locutus est Dominus ad eos per manum Moysi. 12. Locutusque est Moyses ad Aaron, et ad Eleazar, et Ithamar, filios ejus, qui erant residui: Tollite sacrificium, quod remansit de oblatione Domini, et comedite illud absque fermento juxta altare, quia Sanctum sanctorum est. 13. Comeditis autem in loco sancto, quod datum est tibi et filiis tuis de oblationibus Domini, sicut præceptum est mihi. 14. Pectusculum quoque quod oblatum est, et armum qui separatus est, edetis in loco mundissimo tu et filii tui, et filie tue tecum: tibi enim ac liberis tuis reposita sunt de hostiis salutaribus filiorum Israel: 15. eo quod armum et pectus, et adipis qui cremantur in altari, elevaverint coram Domino, et pertinent ad te, et ad filios tuos, lege perpetua, sicut præcepit Dominus. 16. Inter hæc, hiruncum, qui oblati fuerat pro peccato, eum quæreret Moyses, exustum reperit; iratusque contra Eleazar et Ithamar filios Aaron, qui remanserant, ait: 17. Cur non comeditis hostiam pro peccato in loco sancto, quæ Sancta sanctorum est, et data vobis ut portetis inquitatem multitudinis, et rogatis pro ea in conspectu Domini, 18. præsertim cum de sanguine illius non sit illatum intra Sancta, et comedere debueritis eam in Sanctuario, sicut præceptum est mihi? 19. Respondit Aaron: Oblata est hodie victima pro peccato, et holocaustum coram Domino: mihi autem accidit quod vides, quomodo potui comedere eam, aut placere Domino in cæremoniis mente lugubri? 20. Quod cum audisset Moyses, recepit satisfactionem.

1. ARREPTISQUE NADAB ET ABIU FILII AARON THURIBULIS. — Hebr. et acceperunt thuribula, videlicet quæ suspensa erant ad altare holocaustorum, ut ea implentes incenso ingrederentur Sanctuarium,

et adolerent super altare thymiatis, ut præceptum erat Exod. xxx, vers. 8 et 20. Videntur hi seniores et digniores Aaronis filii voluisse suas etiam, post patrem, ministerii sui primitias finire, et pro gratiarum actione adolere incensum. Unde videntur hæc contigisse octavo die, puta eodem die quo Aaron celebravit suas primitias, aut certe paulo post; nam sicut primum sacerdotis munus erat immolare, quod jam fecerat Aaron: ita secundum erat adolere thymiama, quod hi jam facere cogitabant; tertium erat accendere lucernas.

OFFERENTES CORAM DOMINO IGNEM ALIENUM. — Erat in atrio tabernaculi, puta in altari holocaustorum, ignis sacer et celo lapsus, quem Deus jussit serari foveri, ut eo solo uterentur ad sacrificia et thymiama, ut dixi cap. præced. vers. 24. Erat in eodem atrio ignis profanus et communis, quo utebantur ad coquendas carnes hostiæ pacificæ, et hostiæ pro peccato, quibus vesciebantur in atrio partim sacerdotes, partim laici offerentes. Eodem usi fuerant ad domesticos usus Aaron, Nadab et Abiu, septem diebus consecrationis sue, quibus continuo in tabernaculo versati sunt. Hoc ergo igne profano, qui a sacris debet esse alienus, pro sacro in thurificatione sua usi sunt Nadab et Abiu, « coram Domino, » id est, coram altari holocaustorum, et coram ostio tabernaculi. Secundo et verius, « coram Domino, » id est, in altari thymiatis (in hoc enim per thuribula adolendum erat thymiama), quod erat coram Domino residente in propitiario et Sancto sanctorum.

Quæres, unde contigerit hic Nadab et Abiu lapsus, ut igne profano uterentur ad adolendum thymiama?

Hebræi putant id eos fecisse ex temulentia, eo quod ebrii nescirent quid facerent. Ita R. Simeon, R. Moses, R. Salomon. Huic sententiæ favet, quod Dominus post necem Nadab et Abiu, mox vers. 8, Aaroni et sacerdotibus, ingressuris tabernaculum, vinum et omne quod inebriare potest, prohibeat. Hæc enim cautio et lex suspicionem movet, eos fuisse temulentos, non tamen omnino ebrios: hoc enim non tacuisset Scriptura, et si plane fuissent ebrii, impotes et inepti fuissent ad concinnandum et adolendum thymiama.

Secundo, dici possit id eos fecisse ex inconsideratione et perturbatione: sic enim videmus novellos sacerdotes inexpertos, timidos et turbatos, in suis primitiis multos errores committere.

Tertio et probabilissime dici potest eos, cum vi subiti ignis et celo labentis, victimas cap. præced. vers. 24, devoratas conspicerent, novitate miraculi partim exultantes, partim perculosos et perturbatos, non ausos fuisse accedere ad altare, ut inde ignem sacrum acciperent, sed aliunde festinanter raptò igne, incensum Domino pro gratiarum actione obtulisse: ad hanc enim inclitabat eos gaudium ex dato cœlitus igne, sed metus terrebatur eos, ut cum alligere non auderent; hoc

enim significat *arreptisque*, quod hanc historiam cum historia ignis divini cap. præcedenti connecti. Unde hi Aaronis filii inobediens quidem non caruerunt restu, crimen vero damnable magis significarunt, quam admerunt, inquit Radulphus. Juventus enim ut fervens est, ita percipiens est et inconsiderata, ut recte rogatus Socrates, quamnam sit juvenum virtus, dixerit: « Nihil nimis. »

Tropologica, ignis alienus significat hereses et aliena a fide dogmata Novantium. Ita Isychius, Beda, et S. Cyprianus, lib. *De Unitate Ecclesie*. Unde Nadab hebraice significans *spontanum*, et Abiu significans *patrem ejus*, eos notant, qui non vocante Deo, sed sponte se sacris ingerant; vel carnalis posteritatis obtentu, aut propinquorum potentium commendatione, sacerdotale munus usurpant. Ita Radulphus.

Secundo, ignis alienus est quævis cupiditas, quæ igni sacro, id est charitati, est contraria; charitas enim est ignis et celo missus, et anime a Deo inditus; ignis vero alienus est, cum anima ardet ira, avaritia, luxuria, inquit Radulphus; hæc enim non Deus, sed caro vel demon animus suggerit et indit.

QUOD EIS PRÆCEPTUM NON ERAT, — id est, quod eis vetitum erat: alioquin enim non peccassent, nec morte puniti fuissent. Est lipote: vide *Cap. 25*. Hinc constat legem de non utendo igne alieno in sacris, a Deo fuisse latam, etiamsi haec enim Scriptura eam nusquam expresserit. Satis tamen eam insinuat, cap. vi, vers. 9, cum ait: « Ignis in eodem altari erit, » uti ibidem dixi. Licet enim ea lex discrete tantum de victimis loquatur, tamen a pari, aut potius a majori, ad thum et thymiama extendenda videtur. Hoc enim « Sanctum sanctorum » vocatur Exod. xxx, 36. Unde et victime in atrio ante Sanctum, thymiama vero in Sancto ante Sanctum sanctorum adolebatur.

2. EGRESSUSQUE IGNIS A DOMINO, — g. d. A Domino ex altari holocaustorum in eos immisus est ignis, cum ipsi tenderent ad Sanctuarium et ad altare thymiatis: nam antequam eo pervenerent et adolerent, occisi sunt ante tabernaculum, sive Sanctum, in ejus atrio; hoc enim significat *mortui sunt coram Domino*, id est coram ostio tabernaculi.

Secundo et verius, Abulensis et Vilalpandus: « a Domino, » inquit, id est altari thymiatis, quod erat obversum propitiario (quod erat quasi thronus Dei), egressus est ignis, qui devoravit Nadab et Abiu; ipsi enim cum thuribulis iam ingressi erant Sanctum, et in altari thymiatis obtulerant et adoleverant ignem alienum, ut dicitur vers. 1, unde ex eodem altari ultor in eos ignis erupit; puniti enim sunt ob sacrilegium, non mente destinatum, sed opere perpetratum.

Ubi nota: Ignis de celo lapsus, ex altari holocaustorum in thuribulis deferrebat ad altare thymiatis, quotidie mano et vespere, ad ado-

Abiu
rimilia.

In atrio
erat desuper
ignis sacer
et profanus.

Cor igne
alieno
usum sunt
Nadab
et Abiu?
Resp.
Primo.

Secundo.

Tertio
et genit.

Tropologica
ignis
alienus,
primo,
est luxuria.

Secundo,
concupiscentia.

Ignis ultor
ignis
alienus
erupit ex
altari holocaustorum,
non mente
destinatum,
sed opere
perpetratum.

lendum thymiama; unde idem ignis celestis censetur tam esse altaris thymiamatis, quam holocaustorum, et forte jam actu delatus erat ad altare thymiamatis, ut thymiama vespertinum adoleretur: hæc enim præcis omnibus Aaronis sacrificiis, quæ totum diem octavum facile occupant, sub ejus vesperam contigisse videntur, quando tempus erat adolendi thymiama. Ex hoc ergo altari ignis sacer, non ferens consortium ignis alieni, prosiliit, eumque cum offerentibus absorbit. Adverte: juste puniuntur igne, qui igne peccaverant; in quo enim quis peccat, per hoc et punitur.

Hinc patet figmentum esse, quod aiunt Rabbini, scilicet Nadab et Abiu igne esse consumptos, eo quod manus et pedes non lavissent, juxta præceptum Exod. xxx, 19, quod non omnes vestes sacras induissent, sed tantum tunicas, quod uxores accipere nolissent, quod contra Moesen ipse præsentem de lege docuissent.

Mystice ignis ultior est vindicta ignis hic est excommunicatio Ecclesie, ait Isy-chius.

DEVORAVIT EOS, — non omnino eos concremando et consumendo, sed instar fulminis afflando et occidendo, nam postea eorum integra corpora sepulta sunt; iquit fecit Deus ad consolationem Aaron, et ut pœnam eorum mitigaret. Voluit Deus recentem legem, et sacerdotii religionem tam severa vindicta sancire, in posterorum exemplum. Simile exemplum statuit S. Petrus Christianis, puniens Ananiam et Sapphiram, Act. v. Unde probabiliter opinatur Abulensis Deum Nadab et Abiu morte præsentis punivisse, ut æternam evaderent; itaque eos vel venialiter peccasse, vel, si mortaliter peccarant, antequam efflarent animam, illud contritione delesse: cujus rei signum est primo, quod corpora eorum manserint illæsa; secundo, quod Moyses jussit eos in vestibus sacris tumulari; tertio, quod Deus jussit toti populo ut eos plangeret. Unde Radulphus: «Mors, ait, eorum æternæ mortis figuram potius quam veritatem exhibuit.»

Nadab et Abiu nondam-nati, sed salvati videntur.

Deus punit suam peccata venialia.

Vers. 3.

Ubi nota: Juste Deus potest peccata venialia, etiam cessante scandalo, punire morte, quod facere nonquit iudex inter homines. Est enim Deus absolutus omnium Dominus, qui summum in vitam et necem omnium jus habet et imperium. Cujus rei illustre exemplum est, III Reg. xiii, 24, ubi vir Dei et propheta sanctus occisus est a leone jussu Dei, quia deceptus ab alio propheta in ejus domo cibum sumpserat, quod Deus illi veterat. Simili modo Deus occidit Ozam, eo quod arcam labentem suffulisset et tetigisset, II Reg. cap. vi, vers. 6.

3. HOC EST QUOD LOCUTUS EST. — Ubi et quando dixerit Deus id quod sequitur, non constat, quia nusquam expressum aut scriptum est. Simile notavi vers. 1. Hinc patet multa a Deo dicta et jussa

esse Mosi et Hebrais, quæ non sunt scripta, sed tradita per manus.

SANCTIFICABOR IN HIS QUI APPROQUINANT MIHI. — Id est in sacerdotibus qui ad mea sacra accedunt, ostendam me esse sanctum, ac proinde et eos ministrantes mihi sanctos esse, me vel, declarabo puniendo profanos et sacrilegos (1). Punitione ergo et justitia, æque ut elementa sanctificator, id est, sanctum se ostendit Deus. Hinc S. Augustinus, Quæst. XXXI: « Sanctificatus est, inquit, Deus in eis, quia aliis per hanc vindictam commendatus est timor ejus. » Hæc de causa Numa Pompilius apud Romanos instituit, ut sacrificantibus aliquis inclamaret: « Hoc age, » quo moneretur ipsi et adstantes, ut summa attentione et reverentia interessent rei divinæ, ne Dei offensam et vindictam incurrerent.

4. FRATRES, — cognatos; erant enim in tertio gradu consanguinitatis. Simile est Genes. xiii, 8, ubi Abraham vocat Lot fratrem, id est nepotem ex fratre.

6. CAPITA VESTRA NOLITE NUDARE. — Septuaginta vertunt, τὰς νηπίδας ὑμῶν οὐκ ἀνομιώσονται, capita vestra non decidatibitis, id est cédara non nudabitis, q. d. Non plangent mortem fratrum vestrorum Nadab et Abiu, nec labitis signa luctus, nec ad funus eorum prohibitis. Mirum est Chaldæum vertere contrario sensu, non multiplicabitis, vel non nutrietis comam capitis vestri; forte ipse Hebræum תפראו tiphrau accepti in contraria significatione, ut significet comare, vel comam alere, ex eo quod פרה pira significet comam. Sic et in aliis vacillat subinde versio et fides Chaldæi, dum ipse cum Talmudicis rabbinizat.

Mos erat luentium vestimenta scindere, et capiti- bus nudatis pulverem aspergere, ut patet Job 1, 20; I Reg. iv, 12: ergo cum hic vetatur ne vestes scindant et capita nudent, vetatur ne mortem fratrum plangant. In recenti enim eorum consecratione, maxime ipsorum et publico honori ac sanctificationi consulendum et parcendum fuit, ne aut sacras vestes novas scinderent, aut pontifex capiti suo, quod sacro perfuderat unguento (pulvere forsitan, præ doloris nimietate, illud aspergendo), tiaræ ornatum detraheret, iquit festum hoc funestarent hanc causam dat ipse Deus: vers. 7.

Mystice, cum ignis alienus, id est heresis, exurgit, non oportet nudare caput intelligibili ci- clode. danda, id est, non oportet fidem integram de Christi divinitate (hæc enim Christi est caput) seponere.

(1) Sanctificabor, id est, quæcumque ad cultum meum pertinent, ea sacerdotibus mei sacra habeant oportet, et a inonocine et obscuro, — Quod vulgo veritatem sanctificare, quam, sanctam aut sacram habere rem, de qua est sermo. Ita Deus sanctificavit diem sabbati, hoc est, sacrum sabbatum cum habuit, et haberi voluit. Similiter il sanctificavit Deum, qui eam sancte habent, quod testari oportet sacerdotibus Hebræis, sacra illius reverenter habendo.

neque vestimenta scindere, id est stolam humanitatis Christi, ejusque gesta infirmare aut rescare: huc enim omnes fere tendunt hæreses, scilicet ut vel divinitatem vel humanitatem Christi oppugnent, ita Isychiis.

NE FORTE MORIAMINI. — Terte forte non est dubitantis; certo enim morituri erant, si facerent quod hic vetatur, scilicet si fratres suos plangerent. Uitur tamen Scriptura subinde in rebus certis phrasi hæc dubitationis, ut ostendat homines esse liberi arbitrii, et eventum esse liberum ac dubium; licet enim conditionalis hæc propositio esset certa: « Si plangatis, moriemini, » eventus tamen, puta mors erat dubia, quia dubium erat an essent facturi plangunt, ob quem morte erant puniendi. Ita S. Gregorius, hom. 9 in Ezech., Chrysostomus et Hieronymus in cap. xxi Matth.

ET SUPER OMNEM CORTUM ORIATUR INDIGNATIO. — q. d. Ne populus puniatur a Deo, propter pontificis et sacerdotum peccatum, tanquam principum et capitulum suorum.

Vers. 7.

7. VOS AUTEM NON EGREDIEMINI FORES TABERNACULI, — puta fores atrii tabernaculi; in atrio enim manebant sacerdotes, non autem in ipso tabernaculo sive Sancto: sic sæpe in Levitico et alibi, tabernaculum sumitur pro atrio tabernaculi; hoc enim erat quasi tabernaculum et templum, tam sacerdotum quam laicorum.

OLEUM QUIPPÉ SANCTE UNCTIONIS EST SUPER VOS, — q. d. Recenter jam innudi et consecrati estis sacerdotes, et in reverentiam hujus novæ consecrationis, volo vos abstinere ab omni inquinamento, etiam funerum, item a plangunt et pulvere; quia, ut ait Radulphus: « Indignum est ut terrena dispendia immoderatis defleant, quibus celestium gratiarum compensatio tanta refusa est. » Unde populo hic permittitur plangere, non autem sacerdotibus necem fratrum suorum. Notet hoc sacerdotibus et religiosi novi Testamenti.

Vers. 9.

9. VINUM ET OMNE QUOD INEBRIARE POTEST (Hebr. כול שכר kol sechar, omnem siceram, id est omne inebriativum) (1), NON BIBETIS TU ET FILII TUI, QUANDO INTRATIS IN TABERNACULUM TESTIMONI, NE MORIAMINI.

Sacerdoti sacris turo vitulari vitum, cur?

Sub pœna mortis vetatur hic sacerdoti sacris operatio vinum et siceræ, ut scilicet ipse effugiat pigritiam, oblivionem, somnum, amantiam: hæc enim sunt proles et partus vini et siceræ, inquit Philo, lib. II De Monarchia; utque sui compos habeat scientiam discernendi inter sanctum et profanum, inter pollutum et mundum, ut dicitur vers. 40, q. d. Ut inter ministrandum non erret, sed secerat sacrum a profano; idque doceat filios Israel. Hinc aliqui suspicantur Nadab et Abiu punitos esse, quod non cavissent sibi a nimio

potu, ex eoque pro igne sacro profanum accepissent; cur enim aliqui hæc una lex abstinentiæ a vino, hic mox a morte eorum ingereretur et sanciretur? Cur aliqui juberentur secerare sanctum a profano?

Audi Petrum Chrysologum: « Vini odor odorem fugarat incensi, et ebrietas ignis flammam provocarat altaris. Unde, quia alienati vino, alienum portaverunt ignem, mox divino igne referuntur extincti. Ebrietas in alio crimen est, in sacerdote sacrilegium. » Hinc et S. Hieronymus ad Nepotianum: « Nunquam vinum redoles. Hoc non est osculum porrigere, sed vinum propinare. Vetus lex dicit: Qui altari deservit, vinum et siceram non bibant. » Et infra: « Facile contemnitur clericus, qui sæpe vocatus ad prandium, ire non recusat. Nunquam pelentes, raro accedamus rogati. Nescio enim quomodo ipse etiam qui deprecatur ut tribuat, cum acciperis, viliores te judicat, et mirum in modum si eum rogantem contempseris, plus te posterius venerat. »

Denique clericus vini et gulæ deditus, sacerdos est non Dei, sed Bacchi; tali enim, ut ait Tertullianus, lib. De Jejunis, « Deus venter est, et pulmo templum, et aquiliculus altare, et sacerdos cocus, et Spiritus Sanctus nidus, et condimenta charismata, et ructus propheta, etc.; cui agape in cacabis fervet, fides in culinis callet, spes in feculis jacet. »

Audi Gentiles: Apud Træzenios, qui ad Aridælicarum rem divinam faciebant, et decorum responsa expectabant, per integrum diem cibo, a vino autem per triduum abstinabant, teste Alexandro ab Alexandro, lib. VI, cap. II.

Ampharatus summus vates jussit sacerdotes, qui responsa clara accipere et sincere reddere vellent, integrum diem a cibo, triduum a vino abstinere, inquit Volaterius, lib. XIII, cap. IV.

Qui volebant sacris Isis initiari, illis jejunium decem dierum indicabatur, teste Apuleio, lib. XI.

Quin et laici Christiani olim ante et post sumpcionem S. Eucharistiæ jejunium et abstinentiam sibus exercebant, teste S. Chrysostomo, in cap. xi ad Corinth. Ludovici Pii Imperatoris ægrolatis cibis per quadraginta dies non erat alius, quam Dominicum corpus, testis est Aimonius, lib. V, cap. XXIX.

Zeno Imperator in electione Episcopi Constantinopolitani, toti populo jejunium quadraginta dierum indixit, teste Nicephoro, lib. XVI, cap. XVIII.

Porro de vino exstat Aliciati emblemæ 24, prudentes vino abstinent:

Quid me ventalis rimiti? cum Palladis arbor, Auferte hinc botros, virgo fugal Bromium.

Et Homerus, lib. I Epigramm.:

Vinum et balnea et circa venærem amor, Per velociorem viam mittit in infernum.

(1) D. Hieronymus in epist. ad Nepotianum: « Siceræ hebræo sermone omnis potio que inebriare potest: sive illa, que frumento conficitur, sive pomorum succo, aut zum favi decoquantur in dulcem et barbaream rationem, aut palmarum fructus exprimentur in liquorem, cœcisque frugibus aqua pinguior coloratur. »

Quid non ebrietas designat? opera recubiti,
Spes jubet esse raris, in praetha tradit inermem.

Genes. 8. Putat S. Augustinus, *Quest. LI*, Aaronem, et quemlibet pontificem et succedentem, nunquam potuisse bibere vinum et siceram, eo quod pontifex, inquit, singulis diebus debebat intrare tabernaculum, ut adoleret incensum. Sed nihil falso fundamento: putavit enim S. Augustinus altare thymiamatis fuisse in Sancto sanctorum, in quod solus pontifex ingredi poterat, ac consequenter putat ipse solum pontificem potuisse adolere thymiamata.

Verum *Exodi* cap. ult. demonstravi altare thymiamatis non fuisse in Sancto sanctorum, sed in Sancto, ac consequenter quemlibet sacerdotem potuisse in eo offerre thymiamata, uti expresse dicitur *I Paral.* vi, 40; et *II Paral.* xvi, 48. Ita Radulphus.

Vers. 11. 11. PER MANUM MOYSI, — per Moysen.

Vers. 12. 12. TOLLITE SACRIFICIUM — farreum. Hebraice enim est *mincha*, quod Aquila, teste Isychio, vertit, *donum de frumento*: vide dicta cap. vi, vers. 16 et 17.

Vers. 13. 13. QUOD DATUM EST TIBI ET FILIIS TUIS DE OBULATIONIBUS. — Hebraice *de igitibus*, id est de victimis igitibus, vel igne crematis Domino.

Vers. 14. 14. EDETIS IN LOCO MUNDISSIMO. — Hebraice *mundo*, id est *sancto*, ut vertunt Septuaginta, et sacrificiis dicato, videlicet in atrio tabernaculi juxta altare holocaustorum (4).

TIBI ENIM AC LIBERIS TUIS REPOSITA SUNT hebraice *data sunt*, scilicet a Deo qui ita sanxit de hostiis salutariis, — id est de hostiis pacificis, quo pro pace, id est salute et prosperitate, offeruntur.

Vers. 15. 15. EO QUOD ARMUM ET PECTUS, ET ADIPES QUI CREMANTUR IN ALTARI, ELEVAVERUNT CORAM DOMINO, — *g. d.* Quia ex hostia pacifica sacerdotes speciali caeremonia elevarunt mihi armum, et pectus cum adipibus (hebraice *cum igitibus*, id est cum oblationibus adipum, qui igne Deo cremandi sunt), ita ut haec tria mea sint, cum reliquae carnes hostiae cedant ipsis laicis offerentibus: haec de causa volo, ut propter hanc elevationem, et ministerium sacerdotum, haec tria nobis utrisque cedant, sed ita ut adipes mihi adoleantur, armus vero et pectus cedant sacerdotibus in cibum.

Vers. 16. 16. INTER HAEC, HIRCUM QUI OBLATUS FUERAT PRO PECCATO (populi, cap. ix, vers. 15), CUM QUERERET MOYSES, EXUTUM REPERIT, — eo quod Aaron et filii ejus, recenti suorum clade percussit et macti, hircum hunc pro peccato comedere non

(4) *In loco puro*, domi nempe, non in atrio, in quo cibum non capiuntur exores et filii sacerdotum. Sed conclusio nulla immunditiae *impurum* esse debet. Manifesto indicatur haec distinctio in hebraeo: si enim *Arum* intelligitur, additur *sanctum*, ut in vers. praeced.; si quilibet locus mundus, seu non pollutus aliqua immunditie, *קדוש*, ut hic. Ita Rosenmullerus ad h. l.

possent, uti debebant juxta legem *Isaem*, cap. vi, vers. 23, ideoque censerent hircum comburendum esse, uti et carnes alias Deo oblatas ipsis residuas Deus comburi jussisset, cap. vii, 17.

IRATUSQUE CONTRA ELEAZAR ET ITIHAR. — Aaron parentem omittit, quia magis cum quibus fratresangebant mors filiorum, videbatur eum more absorptum.

17. CUR NON COMEDISTIS HOSTIAM PRO PECCATO IN *Loco sancto, quae sancta sanctorum (valde sancta) est, et data vobis ut portetis iniquitatem multitudinis* — ut scilicet cum hostiis populi pro peccato simul etiam populi peccata in vos quasi recipiatis, ut illa expietis, et pro eorum venia Deum deprecemini.

18. PRESENTIN CUM DE SANGUINE ILLIUS NON SIT *ILLATUM EXTRA SANCTA* — Vox *praesertim* hic non est exceptiva, sed expositiva et rationalis. Palet ex Hebraeo, Chaldeo, Septuaginta, *g. d.* Omnino oportuit vos, o sacerdotes, comedere hircum pro peccato oblatum: nam de sanguine illius non est illatum intra sanctuarium, nec aspersum altare thymiamatis. Talis enim hostia comedi debet a sacerdotibus; illa vero cujus sanguis inferebatur intra Sanctum, non comedebatur, sed tota comburebatur extra castra, ut dictum est cap. vi, vers. 30.

19. QUOMODO POTUI COMEDERE EAM? — Hebraice, *Utrum comedissem hostiam sacrificium pro peccato, an locum fuisset?* id est an phaeuisset in oculis Domini? *g. d.* Minime placuisset, si hoc tempore hanc caeremoniam comestioni servassem: nam in tanta moerum strage et ira Dei, potius tempus est moeroris et jejunii, quam lictitiae et epuli, vel convivi (2); quam excusationem et satisfactionem ut justam probavit et acceptavit Moses. Recte enim Agesilaus, cum subito nocte movens castra cogereur amicum segrum a tergo relinquere, dixit: « Tali casu difficile est simul misereri et sapere. »

Moraliter, discamus hic a Mose in ira et injuria facile excusationem admittere, misereri, animumque lenire, et ad indulgentiam componere. Est enim haec ira victoria, mansuetudo et Clementia animi principis et regii. Ita Seneca, lib. II *De ira*, cap. xxx, hortatur ut, si quid ab aliquo patitur, nesci an peccat. Pater, inquit, est? tantum profuit, ut illius jam injuria jus sit; aut fortassis ipsum hoc meritum ejus est, quo offendimur. Mulier est? errat. Jussus est? necessitati quis nisi insipienter succenset. Laesus est? non est injuria pati quod prius feceris. Judex est? plus illius credas sententiae, quam tunc. Rex est? si nocentem punis, cede justitiae: si innocentem, cede fortunae. Mutum animal est, aut simile muti? imitari illud, si irasceris. Morbus est, aut calamitas? ergo

(2) Lugentes et lege Levitica immundi censebantur, neque sacrificiis vesci poterant. Aaron igitur, non quidem habitum externo, animo tamen lugens, noluit interesse epulis sacrificialibus.

levius transiit sustentem. Deus est? tam perdis operam, si irasceris, quam cum illum alteri precaris iratum. Bonus vir est, qui injuriam fecit? noli credere: malus? noli mirari. »

Symbolice S. Ambrosius *ad Simplicianum*, explicans hoc Aaronis dictum, docet errati excusationem esse pronam, penitentiam vero difficilem. « Nihil, inquit, peccare, solius Dei est: penitentiam gerere peccati, sapientis est. Id tamen difficile est; repugnat enim natura, repugnat ve-

reundia. » Et mox: « Preponderant enim futuris praesentia, et violenta moderatis, et plura paucioribus, et jucunda seris, et asperis mollia, et tristibus leta, illecebrosa rigidioribus, et praepropera tardioribus. Velox enim est iniquitas, quia opere cogitationum antevertit: lenta autem virtus, et diuturna cunctatrix, quia adorienda inspicit, et prius examinat quid decorum et honestum. Pigra igitur et verecunda est penitentia: solis enim intendit futuris, quorum spes sera, tardior fructus. »

CAPUT UNDECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Sancit Deus legem de animalibus mundis, quibus vesci licet, et immundis quae comedi vetat. Primo ergo terrestria munda esse decernit ea tantum, quae ungulam habent divisam, et simul ruminant. Secundo, vers. 9, ex piscibus mundos vult haberi eos solos, qui pinnulas habent et squamas. Tertio, vers. 23, designat viginti aves immundas; locustas vero, quia solvunt, mundas esse statuit. Quarto, vers. 29, reptilia omnia immunda esse, eorumque morticina tangentem contaminare decernit.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron, dicens: 2. Dicitis filiis Israel: Haec sunt animalia quae comedere debetis de cunctis animantibus terrae. 3. Omne quod habet divisam ungulam, et ruminat in pecoribus, comedetis. 4. Quidquid autem ruminat quidem, et habet ungulam, sed non dividit eam, sicut camelus et caetera, non comedetis illud, et inter immunda reputabitis. 5. Chaerogryllus qui ruminat, ungulamque non dividit, immundus est. 6. Lepus quoque: nam et ipse ruminat, sed ungulam non dividit. 7. Et sus qui, cum ungulam dividat, non ruminat. 8. Horum carnibus non vescemini, nec cadavera contingetis, quia immunda sunt vobis. 9. Haec sunt quae gignuntur in aquis, et vesci licitum est. Omne quod habet pinnulas et squamas, tam in mari quam in fluminibus et stagnis, comedetis. 10. Quidquid autem pinnulas et squamas non habet, eorum quae in aquis moventur et vivunt, abominabile vobis. 11. Excerandumque erit: carnes eorum non comedetis, et morticina vitabitis. 12. Cuncta quae non habent pinnulas et squamas in aquis, polluta erunt. 13. Haec sunt quae de avibus comedere non debetis, et vitanda sunt vobis: aquilam, et gryphem, et haliaetum, 14. et milvum ac vulturem juxta genus suum, 15. et omne corvini generis in similitudinem suam, 16. struthionem, et noctuam, et larum, et accipitrem juxta genus suum; 17. bubonem, et mergulum, et ibin, 18. et cygnum, et onocrotalum, et porphyronem, 19. herodionem et charadriion juxta genus suum, upupam quoque et vesperilionem. 20. Omne de volucris quod graditur super quatuor pedes, abominabile erit vobis. 21. Quidquid autem ambulat quidem super quatuor pedes, sed habet longiora retro crura, per quae salit super terram, 22. comedere debetis, ut est hircus in genere suo, et attackus atque ophiomachus, ac locusta, singula juxta genus suum. 23. Quidquid autem ex volucris quatuor tantum habet pedes, execrabile erit vobis; 24. et quicumque morticina eorum tetigerit, polluetur, et erit immundus usque ad vesperum; 25. et si necesse fuerit ut portet quippiam horum mortuum, lavabit vestimenta sua, et immundus erit usque ad occasum solis. 26. Omne animal quod habet quidem ungulam, sed non dividit eam, nec ruminat, immundum erit; et qui tetigerit illud, contaminabitur. 27. Quod ambulat super manus, ex cunctis animalibus quae incedunt quadrupedia, im-

Principium est ira facile excusationem admittere.